

ที่ ศศ ๐๐๐๑/๕๕๕

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒๘ อาคารพญาไทพลาซ่า ชั้น ๒๗ กทม. ๑๐๕๐๐

๕๗/๑/๒๕๕
๒๗ ๖๖,๕,๕๘
๑๖.๑๐ น.

๒๗ เมษายน ๒๕๕๘

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แนวทางการป้องกันและแก้ไขโรคไข้หวัดนก)

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาฯ เกี่ยวกับ “แนวทางการป้องกันและแก้ไขโรคไข้หวัดนก
ในอนาคต” จำนวน ๑ ชุด พร้อมสำเนา จำนวน ๑๐๐ ชุด

ด้วย พระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๓ กำหนดให้
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี ในปัญหา
ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่บัญญัติไว้ใน
หมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ในการนี้ สภาที่ปรึกษาฯ ได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ ๓/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๘
ให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ “แนวทางการป้องกันและแก้ไขโรคไข้หวัดนกในอนาคต” ต่อคณะรัฐมนตรี
โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดดำเนินการต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวพรรณราย จันทรกิจ)

เลขาธิการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๖๑๒-๕๒๒๒ ต่อ ๒๑๘,๒๒๒

โทรสาร ๐-๒๒๑๖-๕๒๒๒

ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
“แนวทางการป้องกันและแก้ไขโรคไข้หวัดนกในอนาคต”
โดย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๑. ความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในประเทศไทย นับเป็นเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งที่ต้องจารึกบนหน้าประวัติศาสตร์ไทย รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบได้แถลงการณ์ถึงการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงของเชื้อไข้หวัดนก โดยตรวจพบเชื้อไข้หวัดนกครั้งแรกที่จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๗ เหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ลุกลามเป็นวงกว้างครอบคลุมจังหวัดต่างๆ มากถึง ๖๐ จังหวัด จำนวนเกษตรกรได้รับผลกระทบมากกว่า ๔๐๗,๗๖๖ ราย งบประมาณที่รัฐให้ความช่วยเหลือประมาณ ๕,๓๒๔.๓ ล้านบาท วงเงินที่ขอรับการชดเชยกว่า ๑,๕๐๐ ล้านบาท จำนวนสัตว์ปีกล้มตายประมาณ ๖๐ กว่าล้านตัว ในขณะที่ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข พบว่ามีผู้เสียชีวิตจากการระบาดของโรคไข้หวัดนก (เชื้อสายพันธุ์ H₅N₁) ทั้งสิ้น ๘ คน พบผู้ติดเชื้อที่ต้องเข้ารับการรักษานในโรงพยาบาล รวม ๑๒ คน และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น หากรัฐยังไม่มีมาตรการป้องกันและควบคุมการระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้ ผลกระทบดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะภาวะการบริโภค ภาคอุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในการพิทักษ์ความปลอดภัยในชีวิตของประชาชนในชาติ

เกษตรกรจึงหนีไม่พ้นการเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากเหตุการณ์ดังกล่าว รวมทั้งผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์ปีกรายใหญ่และรายย่อยต่างต้องประสบกับภาวะการขาดทุนจากผลผลิตที่ไม่สามารถจำหน่ายได้ ผู้บริโภคขาดความมั่นใจในความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกและลดการบริโภคลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าความพยายามในการฟื้นตัวในอุตสาหกรรมการผลิตสัตว์ปีกของภาครัฐจะเข้าช่วยเหลืออย่างไม่ขาดสาย สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกกลับซ้ำเติมความรุนแรงมากขึ้น โดยการระบาดในรอบสอง เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๗ หรือเพียง ๖ เดือน นับจากการระบาดในรอบแรก ความรุนแรงครั้งนี้มิได้ลดลงน้อยไปจากเดิม กล่าวคือ แม้จะสามารถจำกัดวงไว้ในพื้นที่ ๑๓ จังหวัด แต่นับเป็นการสร้างความเสียหายซ้ำเติมให้กับเกษตรกร ผู้ประกอบการ และอุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ปีกให้ยากแก่การฟื้นตัวได้ในเร็ววัน

ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกจึงนับเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะภาครัฐจำเป็นต้องดำเนินมาตรการหลายมาตรการควบคู่กัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมและกำจัดโรคไม่ว่าจะเป็นมาตรการทำลายสัตว์ติดเชื้อ มาตรการเฝ้าระวังโรคและสอบสวนทางระบาดวิทยา มาตรการควบคุมโรค มาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ และมาตรการการประชาสัมพันธ์เพื่อ

เสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อโรคดังกล่าวให้กับผู้บริโภครวมถึงมาตรการให้ความช่วยเหลือและชดเชยความเสียหายแก่เกษตรกร การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมติดตาม เฝ้าระวัง และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของภาครัฐจึงเป็นแนวทางที่จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ ความเต็มใจในการให้ความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒. การดำเนินการของสภาที่ปรึกษาฯ

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง ชื่อว่า “คณะทำงานศึกษาแนวทางการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดนกในอนาคต” ตามคำสั่งสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ ๒๗/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๗ เพื่อทำหน้าที่ศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขการระบาดของโรคไข้หวัดนกในระยะยาวต่อไป

๓. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- ๓.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในอนาคต
- ๓.๒ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ได้รับในเวทีสัมมนาระดมความคิดเห็น การศึกษาดูงาน ประกอบการพิจารณาหาแนวทางการป้องกันและแก้ไข อีกทั้งหาทางเลือกให้แก่เกษตรกร
- ๓.๓ เพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในอนาคตเสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามลำดับ

๔. วิธีการศึกษา

- ๔.๑ จัดสัมมนาเวทีสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบการ เกษตรกร องค์กรภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๔.๒ ศึกษาดูงานในพื้นที่ที่เกิดการระบาดและในรัศมีโดยรอบทั้งในการระบาดรอบแรกและรอบสอง
- ๔.๓ ศึกษามาตรการและประสิทธิภาพของการดำเนินตามมาตรการในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ
- ๔.๔ ประมวลผลและจัดทำเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

๕. สภาพปัญหาจากการศึกษา

เนื่องจากโรคไข้หวัดนกเป็นโรคที่อุบัติใหม่สำหรับประเทศไทย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเชื้อโรคไข้หวัดนกในตระกูล Avian Influenza สายพันธุ์ H₅N₁ ของภาครัฐและประชาชนจึงขาดความชัดเจน เป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกร อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีก และอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งระบบ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อภาวะการบริโภค ความมั่นใจในความปลอดภัยของผู้บริโภค และสถานะเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

จากการศึกษา พบว่า

- ๕.๑ รัฐบาลดำเนินการเปิดเผยข้อมูลต่อเกษตรกรไม่ทันต่อการแพร่ระบาดของโรค จึงทำให้ประชาชนขาดการเตรียมความพร้อมในการเตรียมการป้องกันการระบาดของโรคใช้หัวฉันทอย่างจริงจัง
- ๕.๒ สภาพการเลี้ยงของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบไล่ทุ่งหรือแบบหลังบ้าน (Backyard) ซึ่งนิยมเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเนื้อและไข่ภายในครัวเรือน เมื่อมีจำนวนมากจึงจะนำออกจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ทำให้ขาดคุณภาพในการดูแลให้เป็นไปตามหลักสุขอนามัยสัตว์
- ๕.๓ เกษตรกรบางกลุ่ม เช่น ผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่ชน ไก่สวยงาม เป็นต้น ขาดความเข้าใจในสถานการณ์ความรุนแรงของโรค เป็นเหตุให้เพิกเฉยกับมาตรการของภาครัฐ หรือไม่ให้ความร่วมมือในการเลี้ยงให้เป็นไปตามหลักวิชาการ การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก จึงทำให้เกิดโรคระบาดอย่างต่อเนื่อง
- ๕.๔ ภาครัฐขาดมาตรการการควบคุมป้องกันการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกที่มีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมกับการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอย่างแท้จริง โดยเฉพาะมาตรการการเฝ้าระวังที่ทำให้ประชาชนหรือเกษตรกรรายย่อยเข้าใจว่าเป็นความยุ่งยากมากขึ้น เช่น การขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก เป็นต้น
- ๕.๕ บุคลากรและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนไม่เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุม ป้องกัน และการเตรียมการรับมือกับการระบาดของโรคใช้หัวฉันท
- ๕.๖ จำนวนอาสาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานเฝ้าระวัง และรายงานสถานการณ์ของโรคให้ทันทั่วถึง
- ๕.๗ ห้องปฏิบัติการในการตรวจวินิจฉัยโรคมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค (มีเพียง ๘ แห่งทั่วประเทศ)
- ๕.๘ การดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขโรคใช้หัวฉันทของทางจังหวัดขาดการจัดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภายในจังหวัด หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการระบาดของโรคอย่างเป็นเอกภาพ
- ๕.๙ การประสานงานของหน่วยงานปศุสัตว์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๕.๑๐ ผลจากการปฏิรูประบบราชการที่ยุบตำแหน่งปศุสัตว์อำเภอไปรวมไว้ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทำให้เกิดความล่าช้าในการประสานกับเกษตรกร หรือผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรม การเลี้ยงสัตว์ปีกในระดับพื้นที่
- ๕.๑๑ ปศุสัตว์อินทรีย์ หรือปศุสัตว์ชีวภาพยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง
- ๕.๑๒ การจัดทำทะเบียนข้อมูลสัตว์ปีกไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้ไม่อาจควบคุมโรคได้ และยังส่งผลกระทบต่อยอดเงินชดเชยให้กับเกษตรกรที่สูงกว่าประมาณการยอดความเสียหายเกินความเป็นจริง

๕.๑๓ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในการบริโภคสัตว์ปีก ภายหลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก

๖. ข้อเสนอแนะและแนวทางป้องกันและแก้ไข

จากการศึกษาหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคไข้หวัดนก สภาที่ปรึกษาฯ มีความเห็นว่าการดำเนินการตามมาตรการของภาครัฐที่ผ่านมาสามารถแก้ไขปัญหามาได้เพียงกลุ่มในภาคอุตสาหกรรม การเลี้ยงสัตว์ปีก โดยละเลยภาคการเกษตรส่วนใหญ่ที่มีการเลี้ยงสัตว์ตามวิถีชุมชนพื้นบ้าน สภาที่ปรึกษาฯ จึงได้พิจารณาให้ความสำคัญกับแนวทางวิถีชุมชนพื้นบ้าน อันเป็นพื้นฐานการดำรงชีพของเกษตรกร ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศ และเห็นว่า รัฐบาลควรมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ตามแบบวิถีชุมชนพื้นบ้านให้มีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมกับการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรม เพื่อเป็นทางเลือกในอาชีพ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยไม่ละทิ้งวิถีการดำเนินชีวิตเดิมของชุมชน

สภาที่ปรึกษาฯ ขอเสนอแนะแนวทางการป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของไข้หวัดนก ในอนาคต ดังนี้

๖.๑ ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกตามระบบปศุสัตว์อินทรีย์แบบวิถีชุมชน/วิถีชาวบ้าน

ปศุสัตว์อินทรีย์ (Organic livestock) ตามบทนิยามในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หมายถึงระบบการจัดการการผลิตปศุสัตว์ที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างดิน พืช และสัตว์ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการทางสรีรวิทยาและพฤติกรรมสัตว์ ที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้อยที่สุด ส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพดี เน้นการป้องกันโรคโดยอาศัยการจัดการฟาร์มที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้ยาและสารเคมี

การเลี้ยงสัตว์ปีกพื้นบ้านเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมชนบทมานาน จะเห็นได้จากเกษตรกรเกือบทุกครัวเรือนจะมีการเลี้ยงสัตว์ปีกพื้นบ้านไว้เป็นอาหารและขายเป็นรายได้ ทั้งนี้ เพราะสัตว์ปีกพื้นบ้านสามารถเลี้ยงตนเองได้ตามธรรมชาติ เช่น ไก่จะมีการฟักไข่เอง เลี้ยงลูกและหากินเองได้ เป็นต้น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานการเลี้ยงให้ได้รับความน่าเชื่อถือ ควรดำเนินแนวทางดังต่อไปนี้

๖.๑.๑ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์จากพ่อแม่พันธุ์ที่มีการจัดการแบบเกษตรอินทรีย์

๖.๑.๒ สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนให้มีการผลิตระบบปศุสัตว์อินทรีย์ เช่น ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนตามชนิดของสัตว์

๖.๑.๓ ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้อาหารสัตว์ที่ทำจากวัตถุดิบที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เช่น ต้องไม่ใช่วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMO)

๖.๑.๔ วางมาตรการการจัดการด้านสุขภาพสัตว์อย่างเป็นระบบที่ใกล้เคียงกับลักษณะตามธรรมชาติของสัตว์ เช่น จัดการด้านสุขภาพของสัตว์ที่มีความเหมาะสมกับ

ชนิดของสัตว์ เผยแพร่ความรู้การใช้สมุนไพรหรือยาแผนโบราณหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันและรักษาสัตว์ป่วย เป็นต้น

- ๖.๑.๕ ควรมีการจัดการด้านฟาร์มหรือโรงเรือนที่ถูกต้องลักษณะ เช่น ต้องมีพื้นที่ภายนอกโรงเรือนสำหรับการออกกำลังกาย หรือเป็นไปตามระบบการจัดการฟาร์มตามประเพณีหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการจัดการสวัสดิภาพสัตว์อย่างเหมาะสม เป็นต้น
- ๖.๑.๖ มีการจัดการและบำบัดของเสียหรือมูลสัตว์ที่เหมาะสมและเกื้อกูลกัน เช่น การใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ในพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ
- ๖.๑.๗ มีการบันทึกข้อมูลรายละเอียดของสัตว์ ฐานข้อมูลทะเบียนสัตว์ในแต่ละระดับพื้นที่ (หมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด) อย่างเป็นปัจจุบัน

๖.๒ ระบบการควบคุมและป้องกัน

- ๖.๒.๑ จัดระบบการเข้าออกที่ปลอดภัยจากการความเสี่ยงของการเป็นพาหะนำโรคทั้งคนและสัตว์
- ๖.๒.๒ ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพในการปรับปรุงสายพันธุ์ การขยายพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติ เพื่อลดความเครียดของสัตว์
- ๖.๒.๓ ส่งเสริมการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ปฏิกแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อการเกื้อกูลกันของทั้งดิน น้ำ อากาศ
- ๖.๒.๔ ส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการสร้างภูมิคุ้มกัน โรคแทนวัคซีน เช่น หางไหล ฟ้าทะลายโจร เป็นต้น

๖.๓ ด้านการบังคับใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการ

- ๖.๓.๑ ควรมีนโยบายส่งเสริมให้มีการวางมาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ และให้การรับรองมาตรฐานการผลิตแบบปศุสัตว์อินทรีย์
- ๖.๓.๒ ควรมีนโยบายส่งเสริมการทำวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้ปศุสัตว์อินทรีย์มีมาตรฐานและแพร่หลาย โดยอาจดำเนินการในลักษณะนำร่องในบางพื้นที่ ก่อนพิจารณาขยายผลให้ครอบคลุมในแต่ละภาค
- ๖.๓.๓ ควรมีนโยบายส่งเสริมและผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์อินทรีย์เป็นสินค้าส่งออกในระดับโลก
- ๖.๓.๔ ควรวางข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติ การผลิตแบบปศุสัตว์อินทรีย์ โดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ

๖.๔ ด้านการบริหารจัดการ การงบประมาณและบุคลากร

- ๖.๔.๑ ควรจัดให้มีอาสาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านๆ ละหนึ่งคน โดยมีค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม

- ๖.๔.๒ ควรมีนโยบายจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและปฏิบัติการปศุสัตว์อินทรีย์ในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล โดยให้มีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการแบบ ไตรภาคี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง
- ๖.๔.๓ ควรมีแผนพัฒนาบุคลากรระดับปฏิบัติการปศุสัตว์อินทรีย์ของกรมปศุสัตว์ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดการทำปศุสัตว์อินทรีย์ได้
- ๖.๔.๔ ขกระดับขีดความสามารถของบุคลากรระดับปฏิบัติการในการให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่เกษตรกรได้อย่างทันทั่วถึง ควบคู่กับการปรับปรุง ประสิทธิภาพของงบดำเนินการในระดับพื้นที่ให้ครอบคลุมเพียงพอในทุกพื้นที่
- ๖.๔.๕ ควรมีแผนระยะยาวในการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการตรวจผลและวินิจฉัยในระดับ จังหวัดทุกจังหวัด

๖.๕ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์

- ๖.๕.๑ ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์การแพร่ระบาดของไข้หวัดนกทั้งในระดับภาคพื้นทวีป และความรุนแรงระดับพื้นที่อย่างตรงไปตรงมา เป็นปัจจุบัน และทันทั่วถึง
- ๖.๕.๒ ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาไข้หวัดนก เพื่อการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารเชิงรุกแก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดบูรณาการการทำงานของทุกขั้นตอนในระดับพื้นที่ โดยร่วมกับคนในชุมชนและ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

.....